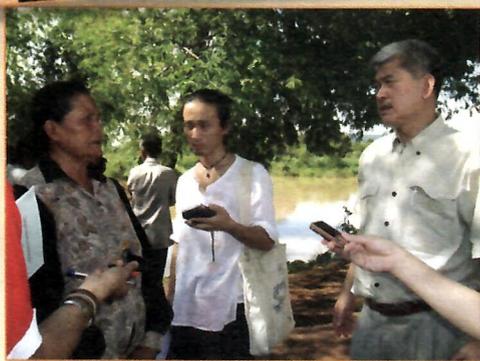

จาก 'ลำพะเนียง' ถึง 'พื้นน้ำโขง' ต้องหยุดย่ำสิทธิมนุษยชน

สุณี ไชยรส
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ลำพะเนียง มีความยาว ๑๕๐ กิโลเมตร ไหลจากต้นน้ำจังหวัดเลย ลัดเลาะผ่าน ๕ อำเภอของจังหวัดหนองบัวลำภู ก่อนลงสู่เขื่อนอุบลรัตน์ เป็นลำน้ำแห่งชีวิตและพื้นที่เกษตรอุดมสมบูรณ์ แต่กลับกลายเป็นวิกฤตของลำน้ำและชุมชน เมื่อมีโครงการขยายลำห้วยพะเนียงช่วงแรก ๓๐ กิโลเมตร ในปี ๒๕๔๗ - ๒๕๔๘ กินพื้นที่หลายตำบล ในกลางเมืองหนองบัวลำภู กระทบที่นาเกือบ ๒๐๐ ครอบครัวย โดยชาวบ้านไม่รู้อีกก่อนและไม่มีการจ่ายค่าชดเชยใดๆ

อ่านต่อหน้า ๓

สารบัญ

๑ จาก 'ลำพะเนียง' ถึง 'พื้นน้ำโขง'
ต้องหยุดย่ำสิทธิมนุษยชน

๒ มุมสะท้อน

๕ “ตบ-จวบ-ลูป-คล่า” :
สื่อกับการสร้างภาพมายา
ของความรุนแรง ความอดกลั้น
และความชอบธรรมต่อการสร้าง
ความรุนแรงที่มองไม่เห็น”

๓๗ ความร่วมมือระหว่างสำนักงาน
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
และมหาวิทยาลัยขอนแก่น

๘ กิจกรรมสิทธิ์

๑๐ การรื้อถอนสิทธิเหนือพื้นดิน
จากการเดินสายไฟฟ้าพาดผ่าน

๑๑ เรื่องเล่าจากต่างแดน

การไต่สวนสาธารณะ: (National Inquiry)

๑๒ พระราชบัญญัติค่าน้ำบ้านนาหวาง พ.ศ. ๒๕๕๑

๑๓ เสียงจากเครือข่าย

เครือข่าย.....พาชน ชุมชนเข้มแข็ง

๑๔ แก่งเสือดงต้นกับสิทธิชุมชนที่ต้องพิทักษ์

๑๖ รัฐพิธีจัดพัฒนา

มีกฎหมายออกใหม่
เกี่ยวข้องกับผู้หญิงหรือไม่

๑๖ วิธีการร้องเรียน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประธานกรรมการ : ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก
กรรมการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์
จรัส ดิษฐาภิขัย
: นางสาวนัยนา สุภาพิ่ง
: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี
: นายวสันต์ พานิช
: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทิน นพเกต
: นางสุนี ไชยรส
: นายสุรสิทธิ์ โกศลนาวิน
: คุณหญิงอัมพร มีศุข
: นางสาวอาภร วงษ์สังข์

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เลขาธิการ : นางอรินณพงศ์ สุตรสุคนธ์
รองเลขาธิการ : นายประณู สุวรรณภักดี
: นายวิโรทย์ วีรวรวิทย์

มุมมองสิทธิ

เป็นจดหมายข่าวของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- จัดทำเพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน
- การนำข้อความหรือเรื่องราวบางส่วน หรือทั้งหมดไปเผยแพร่โปรดอ้างถึงแหล่งข้อมูล
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ขอเชิญผู้สนใจส่งความคิดเห็น และบทความเพื่อเผยแพร่ข่าวสารด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้เรื่องที่ได้รับการพิจารณา เพื่อลงพิมพ์ขอสงวนสิทธิ์ในการปรับปรุงข้อความ เพื่อความเหมาะสมในการจัดพิมพ์

บทความ/ข้อความ หรือความคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏอยู่ในจดหมายข่าว “มุมมองสิทธิ” เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีเอกสารและสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน พร้อมทั้งมีชุดนิตยสารการเผยแพร่ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้

มุมมองก่อน ...

ถ้าเพเนียง.....ลำน้ำแห่งชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชนที่ได้อาศัยมานานหลายชั่วอายุคน กลับกลายเป็นความชอกช้ำ และเป็นวิกฤตของลำน้ำและชุมชนไปเสียแล้ว ความเจ็บปวดของชุมชนที่ถูกย่ำยีโดยโครงการของรัฐที่ควรได้รับการเยียวยา

เรื่องราวการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมิให้เห็นปรากฏอยู่ทั่วไป เมื่อไรจึงจะแก้ไขปัญหาลดน้อยลงไปได้ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ทุกขจากการถูกละเมิดสิทธิของคนกลุ่มต่างๆ ได้เป็นที่รับรู้ และได้รับความร่วมมือของประชาชน เครือข่ายจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้ทุกขของเพื่อนมนุษย์ได้รับการเยียวยา และจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก

ความเข้มแข็งของเครือข่ายคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จะเป็นพลังที่จะช่วยผลักดันให้งานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกิดผลเร็วขึ้น และจะนำไปสู่การร่วมมือกันผลักดันในหลายๆ เรื่อง ทั้งเรื่องการผลักดันให้มีการแก้กฎหมายต่างๆ ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน บัดนี้เครือข่ายสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในเรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ทั้งที่เป็นการลงนามในบันทึกข้อตกลง และการร่วมมือกันในลักษณะต่างๆ อย่างต่อเนื่องมายาวนาน สถาบันการศึกษาจึงเป็นพลังสำคัญที่จะร่วมขับเคลื่อนและผลักดันงานสิทธิมนุษยชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นต่อไป

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บรรณาธิการ

นางจินตนา ณ ระนอง

กองบรรณาธิการ

นายบุญเกื้อ สมนึก

นายพิชญ์ รอดแสวง

นางสาวนิรมล เชื้อไทย

นายประพาส สาธิกานนท์

นางสาวรตนา กอบศิริภาคนันท์

นายลือศักดิ์ ประไพธนากุล

นายเชิดชัย ยุสประมานนท์

นางสาวกิตติพร บุญอ่ำ

ชาวบ้านที่ฟ้องคดีศาลปกครองทันที ๑๔๘ คดี ศาลให้กรมชลประทานจ่ายค่าชดเชยที่นาชาวบ้านแล้วกว่า ๒๐ คดี แต่กรมชลประทานยังอุทธรณ์อยู่

ความเจ็บปวดคือ ชาวบ้านไม่ได้ต้องการค่าชดเชยที่ดิน เพราะไม่รู้ว่าจะต้องสูญเสียที่นา พวกเขารู้แต่ว่าจะมีการขุดลอกให้หายตื่นเขินบางช่วง จึงเซ็นยินยอมตามที่เจ้าหน้าที่มาบอก ไม่รู้ว่าเป็นโครงการขยายลำห้วยโดยไม่มีการเวนคืน จากห้วยกว้างไม่กี่เมตรเป็นกว่า ๗๐ เมตร แถมทำถนนสูงสองฝั่งตลิ่ง ที่นามีโฉนดทุกรายต้องสูญเสียอย่างตั้งตัวไม่ทัน บางรายแทบไม่เหลือที่ทำกินเลย เครื่องจักรมาพร้อมคำสั่งจาก “เจ้านาย” ว่าชาวบ้านเซ็นยินยอมแล้ว

มีบางรายต่อสู้ยื่นกรณไม่ยอมให้ขุดจริงๆ จึงถูกเว้นไว้ บางรายเริ่มไปฟ้องศาลปกครองขอนแก่น จำนวนมากยังละล้าละลังกลัวเสียค่าใช้จ่ายซ้ำเติมกว่าการเสียที่นา เมื่อมีการร้องเรียนมาที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) จึงไปให้ความเข้าใจถึงสิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิชุมชน รวมทั้งประสานกับสภานายความ ซึ่งช่วยจัดคณะทนายไปฟ้องคดีให้โดยไม่เสียค่าทนาย

แม้จะมีความหวังว่าจะได้ค่าชดเชยตามที่ศาลสั่ง แต่สำหรับชาวบ้านแล้วพวกเขาอยากได้ที่นากลับคืนมากกว่า มีกินมีใช้ได้อยูดีลำห้วย ถือเป็นมรดกล้ำค่าที่สุดที่ปู่ตายายมอบไว้ให้

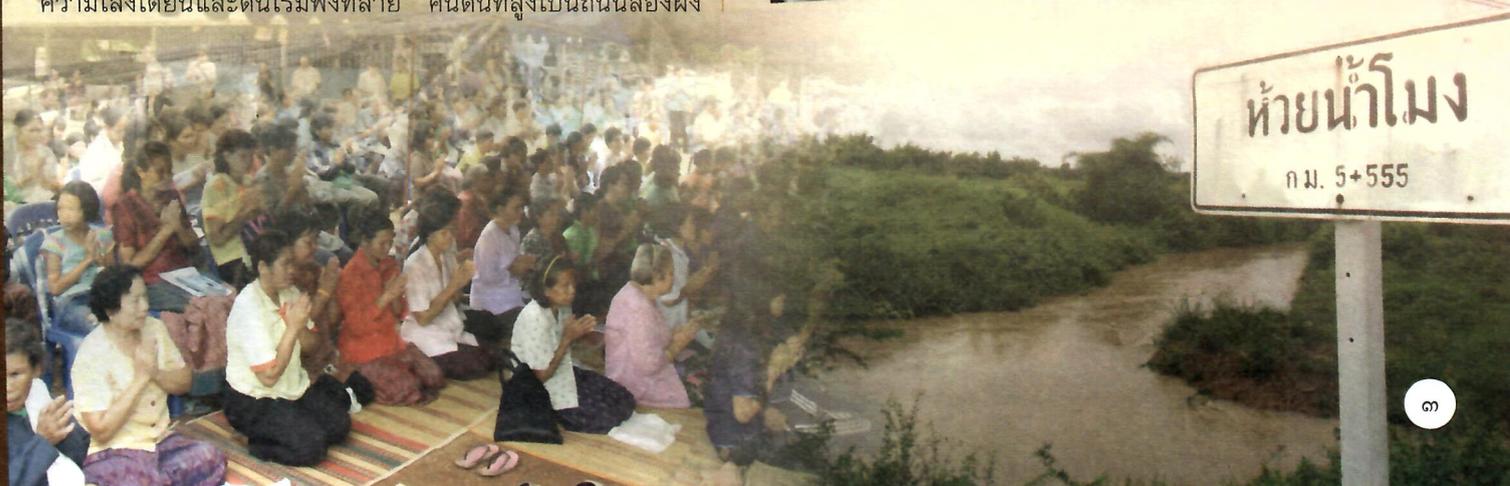
ที่สำคัญคือ ลำห้วยเดิมที่คดเคี้ยวร่มรื่นด้วยต้นไม้ และเป็นแหล่งอาหารทั้งสัตว์น้ำและพืชผักริมตลิ่ง กลับกลายเป็นความโล่งเตียนและดินเริ่มพังทลาย คันดินที่สูงเป็นถนนสองฝั่ง

ทำให้ใช้น้ำไม่ได้ยามแล้ง นอกจากต้องลงทุนเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่เท่านั้น ซึ่งทำได้ไม่กี่ราย วัว ควาย ลงกินน้ำไม่ได้ ยามน้ำหลากที่เคยไหลลงลำห้วยได้เร็ว น้ำไม่ท่วมช้งนาน น้ำก็ไหลลงไม่ได้ เพราะขวางด้วยถนนคันดิน ระบบนิเวศก็สูญเสียความอุดมสมบูรณ์

แทนที่กรมชลประทาน จังหวัดหนองบัวลำภู และนักการเมืองจะละอายใจต่อความสูญเสียของชุมชนและยังผลภการให้ประชาชนต่อสู้ กลับมีความพยายามจะ “ขยาย” ลำห้วยพะเนียงต่อไป โดยไม่เคารพต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญใดๆ

ไม่มีใครรู้เลยว่าการขยายลำห้วยพะเนียงเป็นส่วนหนึ่งของโครงการผันน้ำโขงที่ถูกรัฐบาลปลุกผีโครงการโขง ชี มูล ตีเส้นวาดบนกระดาษ เชื่อมโยงทั้งสร้างเขื่อน ประตูระบายน้ำ ขยายห้วย ขุดอุโมงค์ และใส่ท่อ จากหนองคาย อุดรธานี เลยถึงหนองบัวลำภู ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ โดยไม่มีใครรับรู้ข้อมูลทั้งโครงการผันน้ำโขงอย่างละเอียด

ไม่มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้คน ไม่มีการประชาพิจารณ์ มีแต่การทยอยสร้างเขื่อน ประตูระบายน้ำ ขยายลำห้วย ให้เป็นโครงการย่อยๆ และอ้างว่าไม่ต้องทำ EIA ไม่ต้องเวนคืนที่ดินเพราะเป็นโครงการเล็กๆ เท่านั้น

ภาพก่อนขุด

ภาพหลังขุด

ต้องขอบคุณ นายภา สมัคร สุนทรเวช ที่ออกมาพูดถึงโครงการผันน้ำโขง ทำให้ทุกคนตระหนักถึงภัยอันอันตรายที่มาจากนโยบายของรัฐ

รัฐบาลฉีกรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนไปเรียบร้อยแล้ว!

กสม. ร่วมกับองค์กรสิ่งแวดล้อมและคณะสื่อมวลชน ได้ตระเวนจากปากห้วยหลวงที่ไหลจากอุตรธานีลงแม่น้ำโขงที่อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีโครงการจะสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขง รวมทั้งประตุน้ำเป็นช่วงๆ ในห้วยหลวงเพื่อผลักดันน้ำย้อนทิศทาง โดยจะเป็นเส้นทางหลัก ผันน้ำมาที่อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และไปสู่อำเภอเมืองลาว ที่จังหวัดกาฬสินธุ์

คณะเราไปที่ปากห้วยโงง ซึ่งมาจากจังหวัดหนองบัวลำภู ไหลมาลงน้ำโขงที่ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พบความเจ็บปวดของชาวบ้านที่โดนขุดที่นา ซึ่งมีเอนดเช่นเดียวกับลำพะเนียงโดยไม่ได้ค่าชดเชยและมีคันดินสูงใช้น้ำไม่ได้เช่นกัน แต่ชาวบ้านไม่รู้สิทธิ เลยไม่ได้ต่อสู้ปกป้องที่นา ไม่ได้รับค่าชดเชยใดๆ

เส้นทางสำคัญอีกเส้นทางหนึ่งของโครงการผันน้ำโขง คือจังหวัดเลย จะมีการขุดอุโมงค์หรือทำท่อส่งน้ำผ่านมาที่เขื่อนอุบลรัตน์ ซึ่งจะหนีไม่พ้นจากการต้องขยายลำห้วยพะเนียงรองรับก่อนไปเขื่อนอุบลรัตน์นั่นเอง

คณะเรามาดูระบบนิเวศและพื้นที่ที่เสียหาย และไปดูฝ่ายแบบชาวบ้านที่มีการจัดการน้ำที่ดีและน่าชื่นชมของชุมชน

กลุ่มอนุรักษ์ลำพะเนียง ครู นักเรียน และผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหลายตำบลร่วมกันจัดงานสืบชะตา

และฟื้นฟูลำพะเนียง ร่วมกับองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมในภาคอีสาน เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๑ ที่วัดธาตุหาญเทาว์ ตำบลบ้านขาม อำเภอเมืองหนองบัวลำภู มีมิตรสหายจากหลายองค์กรมาร่วมงานจำนวนมาก

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวเปิดงานว่า การแย่งชิงฐานทรัพยากรโดยส่วนกลางกำลังเข้มข้น ชุมชนต้องถ่วงถ่วงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันในการพิทักษ์สิทธิชุมชนในการจัดการฐานทรัพยากร โดยเฉพาะการจัดการลุ่มน้ำ ประชาธิปไตยไม่ใช่แค่มีเสียงข้างมาก แล้วรัฐบาลจะทำอะไรก็ได้ ต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบควบคุมโดยประชาชนและชุมชนท้องถิ่น

ผลสรุปเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนร่วมกันว่า การต่อสู้ของชุมชนลำพะเนียงต้องขยายจากการต่อสู้เพื่อค่าชดเชยที่นำไปสู่การเรียกร้องให้ยุติโครงการขยายลำห้วยพะเนียง ศึกษาผลกระทบทั้งหมดและฟื้นฟูส่วนที่เสียหาย อีกทั้งต้องร่วมกับทุกพื้นที่ทำให้รัฐไม่สามารถเดินหน้าโครงการผันน้ำโขงได้ตามใจชอบ แต่ต้องเปิดเผยข้อมูลรับฟังความคิดเห็น และมีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมกระทบต่อชุมชน ในภาพรวมทั้งโครงการผันน้ำโขง ก่อนมีการวางแผนโครงการและมีค่าใช้จ่ายให้ข้อมูลศึกษาเฉพาะโครงการย่อยใดๆ แต่ต้องศึกษาและรับฟังภาพรวมทั้งหมด

เมื่อมีการต่อสู้ จึงมีชัยชนะ ลำพะเนียงเป็นจุดเล็กๆ แต่สะท้อนภาพความสูญเสียของชุมชนในหลายมิติที่ชัดเจนมาก

นอกจากต้องยุติโครงการขยายลำพะเนียง วันนี้ชุมชนลุ่มน้ำต้องต่อสู้พิทักษ์สิทธิชุมชน ก้าวทั้งภาคอีสาน และทั่วประเทศ อันมีผลกระทบจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐที่ ย่ำยีสิทธิชุมชนและละเมิดรัฐธรรมนูญ!

คุณหญิงอัมพร มีศุข

“ตบ-จูบ-ลูบ-คลำ : สื่อกับการสร้างภาพภาษา ของความรุนแรง ความอดกลั้นและความชอบธรรม ต่อการสร้างความรุนแรงที่มองไม่เห็น”¹

เอกชัย ปิ่นแก้ว เจ้าหน้าที่สิทธิมนุษยชน ๔

ถึงวันนี้ เราคงต้องยอมรับกันว่า ผู้คนในสังคมไทยส่วนใหญ่ยังคงลี้ภัย เป็นแฟนละครตัวงของละครยอดฮิตหลายเรื่อง ทั้งนี้อาจจะเป็นทั้งการเติบโตใช้ชีวิตมากับการติดตามบทละคร ทั้งจากการอ่านนวนิยาย หรือการชมละครโทรทัศน์ หรือแม้แต่สื่อวิทยุก็ตาม ดังนั้นหากไม่มีสาระสำคัญอะไรจริงๆ ช่วงเวลาหลังข่าวภาคค่ำ หลายๆ คนจึงเลือกใช้ชีวิตอยู่หน้าจอแก้วมากกว่าที่อื่นๆ แต่มาช่วงหลังๆ นี้ ละครที่เริ่มเห็นความแตกต่างของละครในบางเรื่อง และหลายๆ เรื่อง กลับกลายเป็นละครที่ผู้คนดูมากขึ้นมา บอกกล่าวว่า “ไม่ชอบ” ซึ่งไม่ใช่ว่าเป็นเพราะนักแสดง หรือการผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ แต่กลับกลายเป็นเรื่องของความรุนแรง การอาละวาดต่าทอ ตบตี หรือการกระทำร้ายทางเพศอย่างไม่สมเหตุสมผล และในบางครั้งแทนที่จะดูละครเพื่อจรรโลงจิตใจก่อนเข้านอน กลับกลายเป็นการบีบคั้นหัวใจ และสร้างความตึงเครียด แบบไม่รู้เนื้อรู้ตัว ยิ่งในช่วงนี้ด้วยแล้วบทละครอมตะยอดฮิตเหล่านี้ หลายเรื่องนำกลับมาผลิตและดัดแปลงนำเสนอใหม่ แล้วล้วนประสบความสำเร็จ สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับทางนักแสดง ผู้จัด และเจ้าของกิจการวิทยุโทรทัศน์ และกลายมาเป็นประเด็นเฝ้าท์ต่อในที่ทำงาน หรือในรายการวิทยุโทรทัศน์แนวบันเทิง โดยหยิบเล่าเหตุการณ์เนื้อหาบรรยายเป็นฉากเป็นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่พระเอกกับนางเอก (รวมถึงนางร้าย) ของเรื่องมีบทตบ-จูบ-ลูบ-คลำ หรือแสดงฉากรักโรแมนติก (love scene) ซึ่งบางครั้งเลยเถิดไปถึงการข่มขืน และย่ำยีตัวละคร ตลอดจนการหยิบยกประเด็นของความแตกต่างทางเพศออกมาแสดงในท่าทีของการสัพยอกต่างๆ นานา สิ่งที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันก็คือ “ความรู้สึกยอมรับ และอดกลั้นที่สังคมมีต่อลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ซึ่งกลายเป็นการสร้าง ความชอบธรรมให้เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด” สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมแบบ “แตกด่วน (fast food)” มากยิ่งขึ้น สื่อที่ครั้งหนึ่งถูกเปรียบเปรยเป็น “แสงสว่างนำทาง” กลับกลายเป็น “แสงสว่างอำพราง” ร่องรอยของความเจ็บช้ำ หมิ่นย่ำ และสร้างความรุนแรงทางเพศอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว!!!

การสร้างการยอมรับแบบแผนการ ประพฤติปฏิบัติที่แฝงไว้

ด้วยความรุนแรงแบบไม่รู้เนื้อรู้ตัวแบบนี้แทรกซึมและค่อยๆ เติบโตมาพร้อมๆ กับสมาชิกของสังคมรุ่นแล้วรุ่นเล่า คำกล่าวอ้างว่า “เรื่องของพี่เมีย คนอื่นๆ อย่าง สไลก์ก็อก” หรือ “อย่าไปยุ่งกับเขาเลย เดี่ยวก็ถูกถอนหงอก” ยังคงถูกนำมาให้เหตุผลในการบอกว่า “ธุระไม่ใช่” ตลอดจนมีการสนใจสำรวจสถิติพฤติกรรมความรุนแรงดังกล่าวแล้วพบว่า สถิติที่สร้างความสะพรึงกลัวว่า ในช่วงชีวิตหนึ่ง ในผู้หญิงทุกๆ ๓ คน จะมีผู้หญิง ๑ คนที่เคยเจอเหตุการณ์ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบต่างๆ และในผู้หญิงทุกๆ ๕ คน จะมีผู้หญิง ๑ คนที่เคยถูกบังคับขืนใจ ตัวเลขเหล่านี้คงเป็นเครื่องยืนยันว่า เลิกได้แล้ว กับการแก้ต่างจากผู้คนในแวดวงสื่อออกมาว่า “คิดว่าคนดูมีสติปัญญา ที่จะพิจารณาผิดชอบชั่วดีได้” หรือที่อาจจะแหย่ไปกว่านั้นก็คือ “อย่าไปคิดมากน่า เป็นแค่การสร้างความบันเทิง”

ดังนั้น เมื่อเร็วๆ นี้คณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาค ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสมาคมสตรีนานาชาติผู้ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์กระจายเสียงจึงร่วมกันจัดการสัมมนาระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรื่อง “บทบาทของสื่อกับการต่อสู้เพื่อเอาชนะความรุนแรงต่อสตรีทายนะจากน้ำมือของคนใกล้ตัวที่ไม่อาจจะยอมรับได้” (Executive Summary of the Seminar on “Violence Against Women: Never Acceptable, Never Excusable, Never Tolerable What Role can Media Play?”) ระหว่างวันที่ ๓๑ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ ณ โรงแรมแกรนด์ทาวเวอร์ อินน์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก ๑๕ ประเทศ จำนวน ๕๔ คน ซึ่งส่วนใหญ่มีวิชาชีพในด้านการผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ สถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคทั่วโลก

คุณหญิงอัมพร มีศุข กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวในช่วงเปิดการประชุมสัมมนาว่า “ความรุนแรงต่อสตรีมิใช่เรื่องของผู้หญิงเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของมวลมนุษยชาติโดยรวมความรุนแรง

¹ สุพัฒตรา ลิ้มปะพันธุ์ และเอกชัย ปิ่นแก้ว เก็บความ และสร้างสรรคเป็นบทความสรุปจากการสัมมนา “บทบาทของสื่อกับการต่อสู้เพื่อเอาชนะความรุนแรงต่อสตรีทายนะจากน้ำมือของคนใกล้ตัวที่ไม่อาจจะยอมรับได้” (Executive Summary of the Seminar on “Violence Against Women : Never Acceptable, Never Excusable, Never Tolerable What Role can Media Play?”) วันที่ ๓๑ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ ณ โรงแรมแกรนด์ทาวเวอร์ อินน์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย จัดโดยคณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาค ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสมาคมสตรีนานาชาติผู้ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์กระจายเสียง (International Association of Women in Radio and Television)

ดังกล่าวมิใช่เรื่องที่เห็นได้ด้วยตาเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ความอคติ และความอคติที่ลึกลับในสังคม และพร้อมที่จะยอมรับ และให้อภัย ต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น การต่อสู้เพื่อเอาชนะความรุนแรง ดังกล่าว ลือทำหน้าที่สำคัญที่จะตัดตอนกระบวนการไม่ผลิตซ้ำ ตอกย้ำภาพ มายาดังกล่าว อีกทั้งยังต้องช่วยสร้างรูปแบบของสังคมที่ปราศจากอคติ และความรุนแรงทางเพศให้เกิดขึ้น”

ในขณะที่ **ไอเลีย ไบยาร์** ประธานสมาคมสตรีนานาชาติ ผู้ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์กระจายเสียง กล่าวว่า “สมาคมฯ ทำงานมานานกว่าครึ่งศตวรรษ มีสมาชิกมากกว่า ๓๐ คน จาก ๕๓ ประเทศ ซึ่งมีอาชีพที่เกี่ยวข้องสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่ผ่านมา สมาคมฯ เห็นพัฒนาการ และความสำคัญของการรณรงค์การจัด ความรุนแรงต่อสตรีโดยในส่วนตัวเองที่เป็นผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อก็เห็นว่า สิ่งที่ทำได้เลยในวันนี้คือ สื่อเองต้องหมั่นตรวจสอบ และยับยั้ง ตัวเอง มิให้ผลิตสื่อ ตอกย้ำภาพของความรุนแรงทางเพศ แล้วจึงสร้างสรรค์ วิธีการต่างๆ ที่ลดทอนความรุนแรงดังกล่าว แล้วขยายออกไปใน ส่วนของการรณรงค์ในเชิงสร้างสรรค์ต่อไปการทำงานของสมาคมฯ ในวันนี้ จึงพยายามส่งเสริมโอกาสให้ผู้หญิงที่มีวิชาชีพสื่อเข้าใจแนวคิด และ วิธีในการสร้างสรรค์รายการวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อขจัดความรุนแรง ทางเพศ โดยอาจจะเริ่มจากความรุนแรงที่มีต่อสตรีให้หมดไปด้วย”

บรรยากาศของการประชุมสัมมนา กว่า ๒ วัน จึงเต็มไปด้วย เนื้อหา ประสบการณ์ ความรู้สึก และชะตากรรมของผู้หญิงที่ต้อง เผชิญหน้ากับความรุนแรงในหลายรูปแบบ สื่อสร้างสรรค์เพื่อขจัด ความรุนแรงต่อสตรี ประเด็นของการข่มขืนแบบโรแมนติก (Romantic rape) ที่นำเสนอในนวนิยายน้ำเน่าหรือวรรณกรรมคลาสสิกไปจนถึง การขจัดวัฒนธรรม หรือแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่อนุญาตให้ กระทำ ความรุนแรงต่อสตรีในบางกลุ่มสังคมถูกหยิบยกผ่านวิทยากร และผู้เข้าร่วมการประชุมสัมมนา กว่า ๕๔ ชีวิตที่แบ่งปันประสบการณ์

ในตอนท้ายของการสัมมนา ที่ประชุมได้ร่วมกันมองทิศทาง กำหนดบทบาทของตนเองในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อเพื่อขจัดความ รุนแรงต่อผู้หญิง โดยมียุทธศาสตร์ร่วมกัน ๓ ด้าน คือ

ยุทธศาสตร์ที่หนึ่ง “การสานสร้างการทำงานในลักษณะ เครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ” ได้แก่ (๑) การแบ่งปันประสบการณ์ เนื้อหา และเทคนิควิธีการนำเสนอ (๒) การใช้สื่อชุมชนในการทำงานเชิงรุก (๓) การสร้างแรงจูงใจโดยมอบรางวัลสื่อกับการสร้างสรรค์เนื้อหาและ รูปแบบการนำเสนอที่ขจัดความรุนแรงทางเพศ (๔) การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนทำงานในประเทศต่างๆ

ยุทธศาสตร์ที่สอง “การฝึกอบรม/การสร้างกระบวนการเรียนรู้ การผลิตสื่อที่มีความละเอียดอ่อนกับประเด็นทางเพศ” ได้แก่ (๑) การ แบ่งปันประสบการณ์ เนื้อหา และเทคนิคการนำเสนอ (๒) การส่งเสริม ให้ผู้หญิงพูด/สื่อสารแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเอง (๓) การนำ เสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงในเชิงสร้างสรรค์ (๔) การเรียนรู้จากข้อเสนอแนะจริยธรรมของการทำงานสื่อในประเทศต่างๆ (๕) การนำเสนอ/

แลกเปลี่ยนเนื้อหาความรู้ต่างๆ ตลอดจนการเคลื่อนไหวในประเด็น “ความละเอียดอ่อนทางเพศ”

ยุทธศาสตร์ที่สาม “การให้การศึกษ/สร้างกระบวนการ เรียนรู้เกี่ยวกับมุมมองที่หลากหลายทางเพศสำหรับผู้ชาย” ได้แก่ (๑) การ สร้างสรรค์/ผลิตกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวสำหรับผู้ชาย (๒) การสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบใช้บทบาทสมมติ (การเปลี่ยน บทบาททางเพศ) (๓) การสร้างสรรค์รายการ “สารคดีเชิงบันเทิง” ในเนื้อหาประเด็นดังกล่าว (๔) การติดตาม นำเสนอตัวอย่าง “ยอดเยี่ยม” และ “ยอดแย่” เกี่ยวกับสื่อและการขจัดความรุนแรงต่อสตรี และนำ เผยแพร่เปรียบเทียบผ่านสื่อต่างๆ เป็นระยะๆ (๕) การสร้าง/พัฒนา เนื้อหาและระบบการศึกษาในโรงเรียนสำหรับการเปลี่ยนแปลงใน อนาคต เป็นต้น

ในท้ายสุด ผู้หญิงในวิชาชีพสื่อกว่า ๕๔ ชีวิต ต่างเห็นพ้องกัน ว่า “ตนเอง” ต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้นำสื่อแห่งเปลี่ยนแปลง” เพื่อริ่สร้าง และทำลายภาพมายาของความรุนแรง ความอคติ หรือความชอบ ธรรมในความรุนแรงทางเพศที่ลึกลับ ผังรากลึกในสังคมไทย มานาน โดยเชื่อมั่นว่า “การรวมตัวกันทำงานเป็นแบบเครือข่าย” ทำให้เกิดความเข้มแข็ง กลายเป็น “พลังร่วมสร้างสื่อที่ดีให้เกิดขึ้นได้ อย่างแท้จริง”

ท้ายนี้แม้ว่า ปัจจุบันจะมีการใช้ทั้งตัวหนังสือจัดระดับ ความรุนแรงของพฤติกรรมอย่างเป็นเรื่องเป็นราว หรือแม้แต่ การใช้ภาพแบบแถบดำปิดคาด หรือการใช้ภาพเบลอลู แบบยาหม่อง ป้าย แต่หากมองที่ประสิทธิภาพและการป้องกันปัญหาอย่างตรงจุด การตรวจสอบและเซ็นเซอร์เหล่านี้อาจจะยังน้อยไปหากเทียบกับ รูปแบบของการสร้างเนื้อหาของสื่อที่แสดงออกถึงความรุนแรง จึงขอเรียกร้องให้ทางผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหันมาให้ความสนใจ กับการควบคุมเนื้อหาการผลิต และการสร้างสรรค์รายการให้มากยิ่งขึ้น เพราะนั่นเป็นการสร้างความรุนแรงอีกแบบหนึ่งที่แฝงมา ในสิ่งที่ เรามองไม่เห็นจริงๆ นอกจากนั้นเราเองในฐานะ “ผู้บริโภคสื่อ” อาจจะ ต้องคิดพิจารณามากยิ่งขึ้นว่า วันนี้เราพอใจ และให้อุญาตกับพฤติกรรม “ตบ-จูบ-ลูบ-คลำ” ที่สร้างผ่านสื่อแล้วหรือว่าเราจะช่วยกันเปลี่ยนแปลง ความคิดของสื่อว่า “ผู้บริโภคสื่ออย่างเราก็ไม่โง่ หลงยึดติดกับมายา ภาพของความรุนแรง ความอคติ และความชอบธรรมในความ รุนแรงทางเพศที่สื่อสร้างและยึดเยียดให้เราถึงที่นอน” เราทำได้จริง แม้หากเราคิดว่า “สังคมดีไม่มีขายอยากได้ต้องร่วมสร้าง” ❀

สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (สำนักงาน กสม.) จับมือกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น (มข.) ร่วมเป็นเครือข่ายการทำงานสิทธิมนุษยชน

สำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย

นางอรินณพวงค์ สุตรสุคนธ์ เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กับ รองศาสตราจารย์ สุมนต์ สกลไชย อธิการบดี มข. ได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อเป็นเครือข่ายการทำงานสิทธิมนุษยชนกันเมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๑

ประโยชน์ที่จะได้จากความร่วมมือ

เกิดความร่วมมือทางวิชาการและการศึกษาเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจและรณรงค์เกี่ยวกับนโยบายด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แสวงหาความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและส่งเสริมเรื่องสิทธิมนุษยชน การศึกษาวิจัย โดยเฉพาะปัญหาที่มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นและฐานทรัพยากร การจัดกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการรับเรื่องร้องเรียนและให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิ

รวมพลังเครือข่ายทำงาน นอกจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นแล้วยังมีเครือข่ายที่เป็นสถานศึกษา มหาวิทยาลัย และหน่วยงานอื่นๆ อีกหลายแห่ง ที่สนใจจะร่วมมือกันทำงาน รวมถึงภาคประชาชนที่ถึงแม้จะไม่มี การลงนามข้อตกลงกัน แต่ได้ร่วมมือกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำงานอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ซึ่งล้วนเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยทำให้งานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีพลังเข้มแข็งต่อไป

พิธีวางพวงมาลา

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี และนางสาว อากร วงษ์สังข์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร่วมกับข้าราชการ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ วางพวงมาลาอนุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๗ บริเวณหน้าอาคารรัฐสภา เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๑

พิธีวางพวงมาลา

นายประนุญ สุวรรณภักดี รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร่วมกับข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ วางพวงมาลาอนุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๘ บริเวณวัดสุทัศน์เทพวราราม เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๕๑

ลงพื้นที่

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นายवलันต์ พานิช อดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนางจินตนา ณ ระนอง ลงพื้นที่ร่วมงานสืบชะตาลำพะเนียง ณ จังหวัดหนองบัวลำภู ระหว่างเมื่อวันที่ ๖ - ๗ มิถุนายน ๒๕๕๑

สัมมนา

ศาสตราจารย์วิฑิต มันทราภรณ์ เข้าร่วมสัมมนา เรื่อง “การส่งเสริมเผยแพร่ความรู้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลักการ Yogyakarta Principles” (The Yogyakarta Principles) จัดโดยคณะกรรมการด้านส่งเสริมโอกาสและความเสมอภาค เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุม ๑๐๑ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศึกษาดูงาน

นางสาวอากร วงษ์สังข์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านที่อยู่อาศัย ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๔ เมษายน ๒๕๕๑

บันทึกข้อตกลง

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นางอรินณพงศ์ สุตรสุนทร์ เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น นำโดย นายกิตติบดี ไยพูล คณบดีคณะนิติศาสตร์ ณ ห้องประชุม ๑๐๑ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๑

หารือ

คณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงพรรคประชาธิปัตย์ นำโดย นางมาลินี สุขเวชชวรกิจ ดร. ผุสดี ตามไท นางสาว เฉลิมลักษณ์ เกียรติทรัพย์ นางเจิมมาศ จิงเลิศศิริ นางนันทพร วิรุณกุลสุนทร เข้าพบคุณหญิงอัมพร มีศุข กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประธานอนุกรรมการด้านสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และคณะเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาคนไทยพลัดถิ่น เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุม ๕๐๑ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เข้าพบ

กลุ่มแรงงานจากกรณีฝีมือแรงงานเข้าพบนางสุนี ไชยรส กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุม ๕๐๑ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ลงพื้นที่

นายวีรวิทย์ วีรวิทย์ รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พร้อมคณะ ได้ลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ทับซ้อน ผามออีแดง และอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๑

แถลงข่าว

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนางสุนี ไชยรส นายสุรสิทธิ์ โกศลนาวัน กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แถลงข่าว “การใช้เสรีภาพในการชุมนุม โดยความสงบและปราศจากอาวุธ” เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุม ๕๐๑ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เข้าพบ

คณะทูตจากประเทศเกาหลี เข้าพบ ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุม ๕๐๑ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การมีส่วนร่วม

นางสุนี ไชยรส กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร่วมประชุมหัวข้อสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ EIA เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุม ชั้น ๑๒ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

สัมมนา

นางสุนี ไชยรส กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร่วมงานสัมมนา “นโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหาต่อการวางเสถียรภาพสายส่งไฟฟ้าแรงสูงของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย” เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุม ๑๐๑ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การรื้อถอนสิทธิ์เหนือพื้นดินจากการเดินสายไฟฟ้าพาดผ่าน

ศยามล ไกยูรวงศ์ อนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่า

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งมีบทบาท

ภารกิจ ในการจัดหาไฟฟ้าให้คนไทยได้บริโภค ท่ามกลางการพัฒนาประเทศไทยให้ป็นเมืองใหญ่ มีการบริการเชิงพาณิชย์ และพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งต้องบริโภคระยะการผลผลิตจากการพัฒนา ดังกรณี โครงการตั้งเสาไฟฟ้าและเดินสายไฟฟ้าพาดผ่านในทุกๆ พื้นที่ของประเทศไทย

พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๑๑ ได้กำหนดให้ กฟผ. มีอำนาจหน้าที่ในการสำรวจเพื่อหาแหล่งพลังงานเดินสายส่งไฟฟ้า ปักหรือตั้งสถานีไฟฟ้า ประกาศกำหนดเขตเดินสายไฟฟ้า ตลอดจนการรื้อถอนสิทธิ์ทรัพย์สินของบุคคล เช่น การรื้อถอนโรงเรียนหรือทำลายสิ่งอื่นที่สร้างขึ้น เป็นต้น ทั้งนี้ กฟผ.ต้องจ่ายค่าทดแทนแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิ์อื่นใด ในการใช้ที่ดินเพื่อดำเนินการดังกล่าว ค่าทดแทนนี้มิใช่การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ แต่เป็นค่ารื้อถอนสิทธิ์ในที่ดิน กล่าวคือเป็นค่าทดแทนที่ดินที่ใช้ประโยชน์ในการตั้งเสาไฟฟ้าและเดินสายไฟฟ้าพาดผ่าน ค่าต้นไม้ที่จะต้องตัดฟัน และค่าธรรมเนียมอาคาร สิ่งปลูกสร้าง โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนทรัพย์สินในทุกจังหวัดที่สายส่งไฟฟ้าผ่าน

ผู้ที่ได้รับผลกระทบร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหลายราย ซึ่งมีทั้งกรณีที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการโครงการ ทั้งในจังหวัดอุดรธานี ร้อยเอ็ด เชียงใหม่ และกรุงเทพฯ และมีผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้า ๕๐๐ กิโลโวลต์ น้ำพอง ๒ - อุดรธานี ๓ และโครงการก่อสร้างสายส่ง ๕๐๐ กิโลโวลต์ ขายแดน (บริเวณจังหวัดมุกดาหาร) - ร้อยเอ็ด ๒ ผู้ร้องมีความเห็นว่าค่ารื้อถอนสิทธิ์ในที่ดินไม่เป็นธรรม การดำเนินการโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

นางยุพาพร รักษาภักดิ์ ผู้ร้องที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้า ๕๐๐ กิโลโวลต์ น้ำพอง ๒ - อุดรธานี ๓ อธิบายให้เห็นถึงปัญหาการขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน “ชาวบ้านที่เดือดร้อนมีทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้านในตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง และบ้านเหล่ากล้วย ตำบลเสอเพลอ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ชาวบ้านต้องการให้ยกเลิกโครงการ เพราะขาดการมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่ กฟผ.ไปทีนบักป้ายสีเหลือง ผู้นำชาวบ้านบอกว่า กฟผ. จะเดินสายไฟฟ้า ไม่รู้ว่าโครงการมาอย่างไร ไม่รับทราบข้อมูลจาก กฟผ. เจ้าหน้าที่ กฟผ. เรียกเก็บสำเนาทะเบียนบ้านไปสำรวจว่าโดนทีนบักใคร การเข้าไปสำรวจพื้นที่ก็ไม่ขออนุญาตจากเจ้าของที่ดิน ชาวบ้านไม่รู้ว่ามิประโยชน์อย่างไร

การเลือกแนวสายส่งไฟฟ้าเป็นการเลือกปฏิบัติ ตอนแรกเดินสายไฟฟ้าตรง แต่ถูกคัดค้านจากกลุ่มค้านโปแตซ การสำรวจเส้นทางปัจจุบันมีตำรวจ ผู้ใหญ่บ้านนำเดินสำรวจชาวบ้านต้องเสียโอกาสทำกิน จากการตั้งเสาไฟฟ้าใกล้ชุมชน”

นางจันทร์เพ็ญ แสงสวัสดิ์ ผู้ร้องจากตำบลเชียงขวัญ อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งได้รับผลกระทบจากการปักเสาไฟฟ้าเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับผลกระทบจากการห้ามดำเนินการใดในที่ดินของตนเอง กล่าวถึงการกระทำของเจ้าหน้าที่ กฟผ. ด้วยความเจ็บปวด “เจ้าหน้าที่ กฟผ. ใช้อำนาจของกฎหมายมาบังคับให้ตั้งเสาไฟฟ้ากลางแปลงที่ดินของพ่อ บังคับไม่ให้เลี้ยงปลา ซึ่งมีบ่อปลา ๑๕ บ่อ พ่อต้องปรับพื้นที่บ่อปลาเป็นทีนา แต่ก็เจอปัญหาน้ำท่วม ทำนาไม่ได้เลี้ยงได้แต่เบ็ด ไก่ รายได้ของครอบครัวและญาติพี่น้อง ทั้งหมด ๑๗ ไร่ สูญหายไป กฟผ. ส่งทนายความมาดำเนินคดี จนพวกเราเรียกร้องให้ได้รับค่าชดเชยที่เป็นธรรม เพื่อรักษาจิตใจของพ่อที่ซื่อสัตย์ไปจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ กฟผ.”

ค่ารื้อถอนสิทธิ์ในที่ดินไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การถือครองที่ดินในปัจจุบัน เนื่องจากปัญหาการแย่งชิงที่ดินมีอย่างรุนแรง และแนวโน้มเกษตรกรที่ทำนาจำเป็นต้องขายที่ดิน หรือถูกรื้อถอนสิทธิ์ในที่ดินเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินประเภทอื่น การก่อสร้างโครงการสายส่งไฟฟ้าโดยส่วนใหญ่เลือกเส้นทางเดินสายไฟฟ้าพาดผ่านบริเวณทีนา เพราะมีต้นทุนต่ำ กฟผ.กำหนดอัตราค่าจ่ายค่าทดแทนของราคาที่ดินที่กำหนดไว้ดังนี้ ทีนา จ่าย ๕๐% ที่สวนจ่าย ๗๐% ที่บ้านจ่าย ๙๐% และที่ตั้งเสาไฟฟ้าจ่าย ๑๐๐% ค่าทดแทนดังกล่าวเป็นการจ่ายครั้งเดียว ในขณะที่สายส่งไฟฟ้า และเสาไฟฟ้าถูกปักรื้อถอนสิทธิ์เหนือที่ดินตลอดเวลา

ผลกระทบที่เกิดขึ้นทันทีทันใด คือ ราคาประเมินที่ดินตกต่ำทันที เนื่องจากไม่สามารถลงทุนดำเนินการใดๆ ในบริเวณที่ดินที่มีโครงการดังกล่าว ทั้งโดยกฎหมายและโดยความปลอดภัย ผู้ได้รับผลกระทบนอกจากดำเนินการใดๆ ได้อย่างจำกัด เช่น ห้ามทำบ่อเลี้ยงปลา เพราะน้ำเป็นฉนวนของสายไฟฟ้า ห้ามปลูกต้นไม้สูง ซึ่งต้องปลูกต้นไม้ตามที่ กฟผ. กำหนด ห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างหรือบ้านเรือนใต้เสาไฟฟ้าตามบริเวณเนื้อที่ที่ กฟผ. กำหนด โดยเฉพาะระยะห่างข้างละ ๑๕ เมตร จากเสาไฟฟ้า ผลกระทบด้านสุขภาพจิตและสุขภาพกาย เนื่องจากเจ้าของที่ดินมีความวิตกกังวลในความปลอดภัยต่อสุขภาพ ไม่กล้าทำนาหรืออยู่อาศัยใกล้เสาไฟฟ้า วิตกกังวลที่ไม่สามารถลงทุนหรือซื้อขายที่ดินได้อีกต่อไป

ผลกระทบและการดำเนินการของ กฟผ. ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ร้องไม่ไว้วางใจ กฟผ. และไม่ยินยอมให้เดินสายไฟฟ้าและตั้งเสาไฟฟ้าพาดผ่าน ถึงแม้ว่าในอดีตประชาชนยินยอมให้ดำเนินการ ก็มาจากการจ่ายยอมด้วยเหตุที่มีกฎหมายให้อำนาจ กฟผ. และต้องเสียสละเพื่อพัฒนาประเทศ แต่ผู้ได้รับผลกระทบต้องมีชีวิตที่ล้มละลายจากผืนดินที่ทำมาหากินเลี้ยงปากท้องทั้งครอบครัว และไม่มีทางเลือกอื่นใดเลยสำหรับคนทำนาที่ต้องสูญเสียจากโครงการเดินสายไฟฟ้าพาดผ่าน

ไต่สวนสาธารณะ (National Inquiry)

โสพล จริงจิตร

ผู้อำนวยการกลุ่มงานตรวจสอบเรื่องร้องเรียน ๓

เมื่อวันที่ ๒๒-๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๑ Raoul Wallenberg Institute ร่วมกับ Asia Pacific Forum จัดอบรมเรื่องการไต่สวนสาธารณะ (National Inquiry) ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย มีเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวน ๕ ประเทศ เข้าร่วมอบรม ประกอบด้วย ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และติมอร์

สำหรับคณะผู้เข้ารับการอบรมจากประเทศไทย มี นายวีรวิทย์ วีรวิทย์ รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นหัวหน้าคณะ โดยสมาชิกในคณะประกอบด้วย นายบุญเกื้อ สมนึก นายพิชญ์ รอดแสวง นางสาวปริญานุช จิตพัฒนะ และผู้เขียน

การเดินทางไปอบรมคราวนี้ได้รับความรู้และบทเรียนประสบการณ์จากวิทยากรคือ Mr. Brian Burdekin และคณะมากมาย เนื่องจากวิทยากร มีความรอบรู้ทางวิชาการอย่างลึกซึ้ง และมีประสบการณ์ตรงในเรื่องที่นำมาถ่ายทอด นอกจากนั้น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการได้รับฟังปัญหาและประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรมจากประเทศอื่นๆ ทำให้มุมมองของผู้เข้ารับการอบรมกว้างไกลขึ้น

สำหรับเนื้อหาการอบรมที่น่าสนใจก็คือ การทำให้ประเด็นปัญหาที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นที่รับรู้และได้รับความสนใจจากสังคมอย่างกว้างขวาง เพื่อนำไปสู่การตระหนักรู้ร่วมกันของสังคมและนำไปสู่แก้ไขปัญหานั้นที่สุด ด้วยเหตุนี้ การไต่สวนสาธารณะ จึงต้องกระทำในวงกว้าง ทั้งในมิติของการสื่อสารสู่สังคมหรือมิติของพื้นที่และผู้เข้าร่วม

ตัวอย่างหรือกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เช่น การไต่สวนสาธารณะเรื่องเด็กไร้ที่อยู่อาศัย หรือ เรื่องผู้ป่วยโรคจิต โดยคณะกรรมการ

สิทธิมนุษยชนแห่งชาติออสเตรเลีย การไต่สวนสาธารณะเรื่องการทรมาน โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมองโกเลีย ซึ่งการไต่สวนสาธารณะดังกล่าว เริ่มต้นกระบวนการด้วยการพิจารณาประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่น่าสนใจ จากนั้นจึงทำการศึกษาและแสวงหาพยานหลักฐาน (witness) ที่กระทำพร้อมกับการเปิดเวทีทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับสังคมไปพร้อมกัน

หากพิจารณาจากกรณีศึกษาจะพบว่า การไต่สวนสาธารณะให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดกับการรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เรื่องที่เปิดการไต่สวนสาธารณะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ จึงพบว่าในแต่ละประเด็นปัญหาที่ทำการไต่สวนสาธารณะ จะมีการรวบรวมพยานบุคคลไม่น้อยกว่าหนึ่งพันรายโดยเป็นพยานบุคคลจากทุกภูมิภาคของประเทศ

ดังนั้น จึงดูเหมือนว่าการไต่สวนสาธารณะเป็นงานหนักและเหนื่อยเอาการเลยทีเดียว แต่ทว่าเป็นงานที่คุ้มค่า เพราะเป็นการมุ่งการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนแบบบูรณาการเป็นองค์รวม แทนการแก้ปัญหาแต่ละกรณีหรือแก้ปัญหาแบบเรื่องต่อเรื่องที่เรียกว่า case by case

ผลการไต่สวนสาธารณะ นอกจากสร้างความตระหนักรู้ให้กับสังคมในประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนแล้ว ปัญหาดังกล่าวจะกลายเป็นประเด็นสาธารณะและอาจกลายเป็นประเด็นการเมืองที่ส่งผลให้หน่วยงานหรือผู้ที่รับผิดชอบโดยเฉพาะรัฐบาลทำการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบและทันท่วงที เช่น รัฐบาลออสเตรเลีย ได้จัดสรรงบประมาณ จำนวน ๑๐๐ ล้านดอลลาร์ เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กไร้ที่อยู่อาศัยภายหลังมีการไต่สวนสาธารณะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาดังกล่าว

การไต่สวนสาธารณะ จึงเป็นเครื่องมือที่อาจนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี ประการสำคัญการไต่สวนสาธารณะเป็นการแก้ไขปัญหาที่มียุทธศาสตร์ ยุทธวิธีและเป็นระบบอย่างแท้จริง

พระราชบัญญัติคำนำหน้านามหญิง พ.ศ. ๒๕๕๑

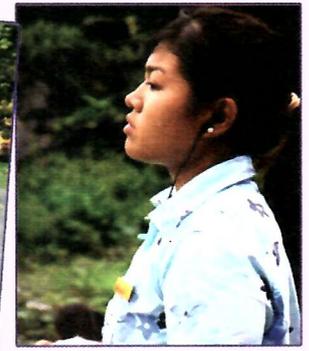
จันทร์จิรา บุญประเสริฐ

ผู้ช่วยปฏิบัติงานกรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

หญิงไทยเฮ! เลือกใช้ “นาง” หรือ “นางสาว” ได้ตามความสมัครใจ... “สาวโมโสด” เลือกใช้ “นางสาว” ได้ ... สาวแต่งงานแล้วเฮ! สามารถใช้นาง - นางสาวได้ตามใจ ...พาดหัวข่าวยาวจากสื่อมวลชน เมื่อพระราชบัญญัติ คำนำหน้านามหญิง พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้ประกาศกิจจานุเบกษา วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๑ โดยระบุในมาตรา ๕** ว่า หญิงซึ่งจดทะเบียนสมรสแล้ว จะใช้คำนำหน้านามว่า “นาง” หรือ “นางสาว” ได้ตามความสมัครใจ โดยให้แจ้งต่อนายทะเบียนตามกฎหมาย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว และ**มาตรา ๖** หญิงซึ่งจดทะเบียนสมรสแล้ว หากต่อมากการสมรสได้**

สมศกรกำหนดให้หญิงมีทางเลือกในการใช้คำนำหน้า นามตามความสมัครใจ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับการเลือกใช้นามสกุล ตามกฎหมายว่าด้วยชื่อบุคคลจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สำหรับเอกสารที่ต้องใช้ในการเปลี่ยนคำนำหน้านาม คือ ทะเบียนสมรส ทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชน ไปยื่นคำร้องขอเปลี่ยนที่สำนักงานเขตหรือที่ว่าการอำเภอตามที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน กรณีผู้หญิงที่การสมรสสิ้นสุดลงให้นำเอกสารใบสำคัญการจดทะเบียนหย่า ทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนไปยื่นคำร้องขอเปลี่ยนที่สำนักงานเขตตามที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเช่นเดียวกัน จากนั้นสำนักงานเขตหรือที่ว่าการ

สิ้นสุดลงจะใช้คำนำหน้านามว่า “นาง” หรือ “นางสาว” ได้ตามความสมัครใจ โดยให้แจ้งต่อนายทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว

เหตุผลของการเสนอ พ.ร.บ. ฉบับนี้ คือ การใช้คำนำหน้านามของหญิงที่จดทะเบียนสมรสแล้ว รวมทั้งหญิงที่จดทะเบียนสมรสแล้วและต่อมากการสมรสได้สิ้นสุดลงกฎหมายบังคับให้หญิงต้องใช้คำนำหน้านามว่า “นาง” เท่านั้น โดยมีอาจเลือกได้ตามความสมัครใจ ทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้หญิงในการประกอบอาชีพ การศึกษาของบุตร และการทำนิติกรรมต่างๆ เช่น ผู้หญิงที่ใช้คำนำหน้าว่า “นาง” ต้องแสดงทะเบียนสมรสและความยินยอมของสามีหรือไวยา ในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางราชการและทำนิติกรรม ทุกประเภท แต่ผู้ชายไม่จำเป็นต้องแสดงหลักฐานใดๆหรือผู้หญิงที่ไม่มีสามี แต่ถูกเปลี่ยนคำนำหน้าเป็น “นาง” โดยความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ ในขณะที่ไปแจ้งเกิดบุตร ผู้หญิงกลุ่มนี้ไม่สามารถทำนิติกรรม เช่น ซื้อขายที่ดินได้เพราะไม่มีไวยาหรือสามีให้คำยินยอม ส่งผลให้การใช้คำนำหน้านามในลักษณะดังกล่าวของหญิงมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ

อำเภอจะออกหนังสือรับรองการเปลี่ยนคำนำหน้านามให้

อย่างไรก็ตามหลายคนแสดงความห่วงใยต่อการใช้ พรบ. ฉบับนี้ กลัวว่าจะเกิดผลกระทบต่อครอบครัวตามมา

จากประเด็นความห่วงใยดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า **พ.ร.บ. คำนำหน้านามหญิงถือว่าเป็นกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเลือกที่จะใช้ชีวิตได้โดยมีสิทธิเสรีภาพ ดำรงสถานะตัวตนได้อย่างแท้จริง เพราะที่ผ่านมาก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายฉบับนี้ปัญหาที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนมากที่สุดคือเรื่องการทำงาน เพราะผู้หญิงที่อายุยังน้อยระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี หลังจากหย่ากับสามีแล้ว โดยมีคำนำหน้าเป็น “นาง” จะถูกเลือกปฏิบัติเมื่อไปสมัครงาน**

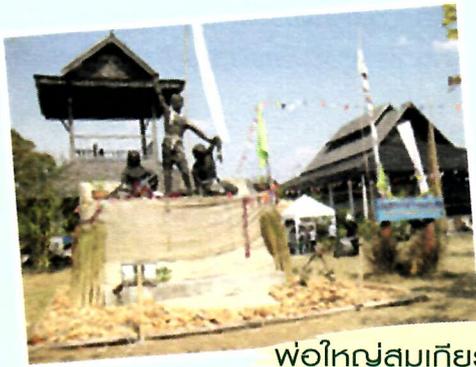
สำหรับปัญหาครอบครัวที่จะตามมานั้น มองว่าคงไม่น่ามีปัญหา เพราะความมั่นคงของครอบครัวต้องเกิดมาจากความรัก ความเข้าใจของตัวบุคคล หากสามีภรรยามีความรักความเข้าใจกันดีแล้วไม่ว่าจะเปลี่ยนคำนำหน้านามมาเป็นแบบใด ก็คงไม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวแน่นอน และเชื่อว่าคนในสังคมจะเปิดรับเรื่องสิทธิความเสมอภาคของผู้หญิงมากขึ้น

เครือข่าย.....พาสเม ชุมชนเข้มแข็ง

กลุ่มงานประสานงานเครือข่าย
สำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย

พ่อใหญ่สมเกียรติ พันภัย

๔๐๐ กว่าคน

ประธานโฮงเฮียนภูมิปัญญาไท
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
ซึ่งเป็นเครือข่ายเข้มแข็งคนหนึ่ง
ในการทำงานกับคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้พา
ชาวคณะสำนักงานคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยมีนาย
วีรวิทย์ วีรวิทย์ รองเลขาธิการ
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กับเจ้าหน้าที่ เข้ายเยี่ยมเครือข่ายและ
ชาวบ้านบริเวณเขื่อนปากมูล
จังหวัดอุบลราชธานี ที่พิพิธภัณฑ์
ภูมิปัญญาไท อำเภอโขงเจียม
จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่
๒๕๕๑

บาท่อ:ไรกัน จุดประสงค์ในการพบปะกันในแต่ละครั้ง
ก็เพื่อให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านที่อยู่บริเวณรอบเขื่อนปากมูลได้มา
พบปะกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อมูลของแต่ละชุมชน เพื่อ
รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชน
ตลอดจนรับทราบปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนทั้งทางด้าน
สิ่งแวดล้อม สิทธิชุมชน สิทธิในการรับรู้ข่าวสาร และด้านอื่นๆ
เพื่อให้ทุกชุมชนช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ทันเวลาที่

สำหรับในวันเข้าพรรษานั้นนอกจากชาวบ้านจะมาประชุมกัน
เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนแล้ว
ยังได้มีการเลือกคณะกรรมการบริหารของคณะกรรมการชาวบ้าน
เพื่อฟื้นฟูชีวิตและชุมชนอีกด้วย

คณะกรรมการชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูชีวิตและชุมชน
คณะกรรมการชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูชีวิตและชุมชน หรือที่เรียก ชื่อย่อว่า
ช.ช.ช. คืออะไร ชาวบ้านที่มาประชุมได้อธิบายว่า ช.ช.ช. คือ
คณะกรรมการที่ชาวบ้านบริเวณเขื่อนปากมูลได้จัดตั้งขึ้นเพื่อ
เป็นการรวมกันสู้ของ ๖๕ หมู่บ้านรอบเขื่อนปากมูล โดย ช.ช.ช.
จะมีคณะกรรมการบริหารอยู่ภายใต้การดูแลของ ช.ช.ช. โดยคณะ
กรรมการบริหารก็จะดูแลกลุ่มการบริหาร ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มสหกรณ์
ศูนย์ภูมิปัญญาไท และวิทย์ชุมชน นอกจากนี้มีคณะกรรมการบริหาร
เพื่อดูแล ๓ กลุ่มดังกล่าวแล้ว เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นในชุมชน
รอบเขื่อนปากมูล ที่เป็นปัญหาของส่วนรวมและกระทบต่อชุมชน
ช.ช.ช. ก็จะส่งผู้แทนไปเจรจาหรือประสานกับภาครัฐ หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง และสื่อมวลชน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การมาประชุมกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างต่อเนื่อง
และสม่ำเสมอของชาวบ้านเขื่อนปากมูล และมีการแต่งตั้ง ช.ช.ช.
เป็นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นสิทธิ
ชุมชนในการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ บำรุงรักษา และ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชนตนเอง ซึ่งนับเป็น
การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของชุมชน และเป็นเครือข่ายเข้มแข็ง
ยิ่งอีกแห่งหนึ่งของ กลสม.

บริเวณศาลาใหญ่กลางพิพิธภัณฑ์
หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าศูนย์ภูมิปัญญาไทบ้าน
ในวันดังกล่าวเป็นที่รวมตัวของ
ชาวบ้านในชุมชนบริเวณรอบเขื่อนปากมูล
ซึ่งครอบคลุมหลายหมู่บ้าน หลายตำบล
หลายอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี
ชาวบ้านในบริเวณเขื่อนปากมูลนิยมใช้
วันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญทาง
ประเพณีต่างๆ มารวมตัวเพื่อประชุมร่วมกัน
ที่ศาลาในพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาไทเป็นประจำ
เกือบทุกเดือนเพราะวันสำคัญต่างๆ ของไทย
เราก็มีเกือบทุกเดือน โดยในแต่ละหมู่บ้าน
จะส่งผู้แทนหมู่บ้านมาเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน
ละไม่น้อยกว่า ๕ คน สำหรับในวันเข้า
พรรษานี้มีชาวบ้านมาร่วมประชุมกันประมาณ

แก่งเสือเต้นกับสิทธิชุมชนที่ต้องพิทักษ์

ทนายณรงค์ เยาวเลิศ

อนุกรรมการสิทธิในการจัดการน้ำ แร่ และสิ่งแวดล้อม
และสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากการประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรที่จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้ชาวบ้านได้แตกตื่นลุกขึ้นมาประท้วง เพื่อยืนยันว่าต้องการปกป้องผืนดิน ด้วยการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เพราะตนและคนในหมู่บ้านจะต้องอพยพโยกย้าย ถือว่าเป็นสิทธิของชุมชนในการดูแลทรัพยากร และรักษาประเพณีวัฒนธรรมไว้ โดยไม่สนใจว่าสิทธิเหล่านี้เขียนไว้ที่ไหนบ้าง แต่เมื่อถูกกระทบก็ต้องออกมาปกป้องเพื่อมิให้อพยพ รวมถึงยังได้บอกกล่าวไปยังผู้รับผิดชอบว่าไม่เห็นด้วยกับโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ปัจจุบันนับเป็นเวลาเกือบจะ ๒๐ ปี ที่ชาวบ้านได้ใช้สิทธิเพื่อปกป้องแผ่นดินอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นที่ทราบทั่ว ความเชื่อที่ฝังลึกในความคิดของนักสร้างเขื่อน นักการเมือง และผู้บริหารระดับสูง พยายามยัดเยียดอยู่ทุกปี ว่าถ้าสร้างแก่งเสือเต้น จะแก้ไขปัญหาน้ำท่วม แก้ไขปัญหาภัยแล้งได้ แต่รายละเอียดเป็นอย่างไร ไม่ได้สนใจว่าจะอะไรจะต้องเสียไปบ้าง จะต้องถูกทำลายไปบ้าง สนใจเพียงว่า เขื่อนป้องกันน้ำท่วมได้ และมีน้ำใช้ในยามหน้าแล้งเท่านั้น แต่ขาดการตรวจสอบข้อเท็จจริง

ชุมชนสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน ๔ หมู่บ้าน คือ บ้านดอนชัย บ้านดอนแก้ว บ้านแม่เต็น และบ้านดอนชัยสักทอง มีจำนวนครอบครัวรวมกันประมาณ ๑,๐๐๐ ครอบครัว ถือเป็นผู้ถูกกระทำมาอย่างต่อเนื่องเกือบ ๒๐ ปี โดยที่บุคคลภายนอกอาจจะไม่คาดคิดว่าทุกชั่วยากสาหัสแค่ไหน แต่หลายครั้งที่ถูกประณามว่าเป็นพวกเห็นแก่ตัวไม่ยอมให้สร้างเขื่อนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รวมทั้งนักการเมืองระดับชาติ ที่ดูถูกเหยียดหยามต่างๆ นานา ไม่ว่าจะกล่าวว่า “ถึงไม่สร้างเขื่อนปานนี้ก็ถูกทำลายอยู่ดี” หรือว่า “ดูสิบ้านพวกนั้นสร้างหลังใหญ่ คงเก็บ

ป่าไว้สร้างบ้านเองนะสิ” “เห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียสละ ให้สร้างเขื่อน” คำพูดอย่างนี้ได้ยินมาตลอด ที่มีมติคณะรัฐมนตรี เห็นชอบในหลักการให้สร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น แล้วต้องไปศึกษาเพิ่มเติมมาอีก จนถึงปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุป

จากคำพูดว่า “ถึงไม่สร้างเขื่อนปานนี้ก็ถูกทำลายอยู่ดี” ย้อนกลับไปในช่วงที่รัฐบาลมีนโยบายปิดป่า และออกพระราชบัญญัติปิดป่า ห้ามตัดไม้เล็กล้มปทาน แต่หมู่บ้านนี้ก็ยังมีมีการตัดไม้อยู่ ชาวบ้านถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะบริเวณเหล่านี้ เป็นพื้นที่เคยล้มปทานป่าไม้มาก่อน และมีไม้ยอดมสมบูรณ์ ดังนั้นก็จะมีทั้งการตัดไม้ทั้งหลังมาขายยกหลังกับบุคคลภายนอก เมื่อได้ยินคำพูดอย่างนี้ ก็ยังทำให้ผู้นำคิดหนักว่าจะทำอะไร ถ้ายังดำเนินการแบบเดิม ก็จะทำให้สูญเสียที่อยู่ ที่ทำกิน และต้องย้ายเหมือนเขื่อนอื่นๆ เป็นแน่ จะทำอะไร ก็ต้องการปรึกษาหารือ กับผู้รู้และหน่วยงานต่างๆ จากบุคคลภายในและภายนอก จนมีนักพัฒนาท่านหนึ่ง ที่เสนอแนวคิดคือคุณนิคม พุทธา ทำงานองค์กรพัฒนาเอกชนด้านอนุรักษ์ แนะนำว่า ถ้าจะไม่ให้เป็นจริงอย่างเขาวาก็ต้องเลิกตัดไม้แล้ว แล้วมาตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ ประกาศเลิกตัดไม้ทำลายป่าให้ได้

ปี ๒๕๓๔ ระยะเวลา ๒ ปี นับตั้งแต่ปีที่มีการประชุมคณะรัฐมนตรีที่เชียงใหม่ ทำให้ชาวบ้าน ๔ หมู่บ้านของตำบลสะเอียบ ได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ ในนาม กลุ่มราษฎรรักษาป่าสะเอียบ ใช้เวลา ๒ ปี ทำความเข้าใจ ดูงาน ปรับวิธีการผลิต จากปลูกพืชล้มลุก ประเภทข้าวโพด ฝ้าย เป็นการปลูกมะขาม ลำไย ลิ้นจี่แทน เพื่อความมั่นคงในอาชีพ และจากที่หมู่บ้านมีช่างลวกไม้ในหมู่บ้าน ๙๗ เชือก ก็ทยอยขายเปลี่ยนเป็นรถบรรทุก หรือรับซื้อข้าวโพดแทนการตัดไม้ และมอบอาวุธประกาศแก่กองทัพภาค ๓ ประกาศว่าต่อไปนี้เลิก

ตัดไม้แน่นอน ตีมน้ำสาบานร่วมกัน เพื่อยืนยันว่าต่อไปนี้จะดูแลรักษาป่าร่วมกัน และช่วยส่วนราชการในทางที่ถูก เพื่อลดค่าปรามาสและชาวบ้านก็ปฏิบัติอย่างเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน

ช่วงปี ๒๕๓๘ การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เริ่มประทุอีกครั้ง เมื่อนักการเมืองทางตอนล่าง เริ่มหือบายขึ้นมา เพราะเหตุการณ์น้ำท่วมในเขตจังหวัดตอนล่างของไทย และประกอบกับทั่วโลกมีการต่อสู้เรื่องเขื่อนเช่นกัน นายเล็ง ขวัญยืน และนายไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ ได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุมที่ประเทศบราซิล เพื่อหาทางออกร่วมกัน ทำให้มีการประกาศร่วมกันว่า ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนทั่วโลกได้รับผลกระทบจริงจึงเสนอว่าต่อไปการสร้างเขื่อนถึงเวลาต้องหยุดแล้ว และกำหนดให้วันที่ ๑๔ มีนาคม ของทุกปีเป็นวันหยุดเขื่อน แต่การที่บ้านเราจะรณรงค์ก็ต้องทำ แต่วัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้ ก็ต้องปรับเปลี่ยนกันไป จึงถือกำหนดว่าที่ละเอียดเองจะขอเป็นการทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำ เพื่อรำลึกถึงบุญคุณแม่น้ำ และปฏิญาณว่าจะทำทุกปี อาจจะตรงกับสัปดาห์ธรรมรงค์ ในเดือนมีนาคมก็ได้ แต่ช่วงนั้นป่าผลัดใบ ไม่สวยงาม เพราะภาพที่ออกไปจะทำให้หลายคนเข้าใจว่าเป็นป่าเสื่อมโทรมอีก จึงเลื่อนไปจัดช่วงที่ป่าสมบูรณ์ จึงเหมาะสมกว่า ซึ่งได้ทำติดต่อกันมานับสิบปี

ในปีนี้ช่วงที่นายสมัคร สุนทรเวช มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ออกมาประกาศเปรี้ยงว่าจะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นอีกรอบ โดยกล่าวอ้างว่า **ไม่มีไม้สักแล้ว ทวงอะไรอยู่ได้ นกยูงก็มีแค่ ๓ ตัว เวลา น้ำท่วมหนักก็ต้องบินหนี ไม่รอให้น้ำท่วม ถ้าหนีไม่ได้ ก็ไม่ควรเกิดเป็นนกยูงแล้ว** รวมไปถึงอ้างเหตุว่า ถึงจะมีปากก็มีไม้ก็ตัน อ้างเพื่อเอาน้ำมาใช้ในระบบชลประทาน และแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

ชาวบ้านสะเอียบ ได้ออกมาตอบโต้ทันที ว่าป่ายังอุดมสมบูรณ์ และสักมีมากกว่าที่นายกอ้าง ทำให้นายกไปนับต้นสัก ถ้ามากกว่าที่อ้าง ให้ยกเลิกโครงการและเลิกพูดเรื่องนี้อีก เพื่อเป็นการพิสูจน์ จึงเชิญสื่อมวลชนและผู้สนใจลงพิสูจน์พื้นที่ว่ายังมีป่าอยู่หรือไม่ และตามหานกยูงไป ๓ ตัวที่นายกกล่าวอ้าง

กิจกรรมชาวบ้านจัดเกิดขึ้น เป็นการทำพิธีสืบชะตาแม่น้ำอันยิ่งใหญ่ ชาวบ้านเข้าร่วมงานหลายร้อยคน รวมทั้งสื่อมวลชนและผู้สนใจอีกนับร้อยคน หลังจากนั้นก็ทำพิธีขอขมาที่เคยทำกันมาทุกปี เพื่อยืนยันว่าป่าสมบูรณ์ และไม่มีไม้สักตัดไปโดยชุมชนแล้ว ถึงตัดก็ออกจากหมู่บ้านไม่ได้ เพราะมีกฎระเบียบที่เข้มงวดในการดูแลป่า และควบคุมการนำไม้ออกนอกหมู่บ้านหรือถึงขั้นห้ามเด็ดขาด รวมทั้งพาสื่อมวลชนดูป่าสักทองที่อุดมสมบูรณ์ ที่มีพื้นที่มากกว่า ๒๓,๐๐๐ ไร่ ซึ่งถ้าเฉลี่ยว่าป่านี้มีต้นสักประมาณ ๔๐ ต้นต่อไร่ ก็น่าจะมีปริมาณต้นสักที่มีขนาดใหญ่เกือบ ๑ ล้านต้น สิ่งที่น่าประหลาดก็คือ ป่าสักยังสมบูรณ์และมีต้นไม้ขึ้นอย่างหนาแน่น ชุมชนเข้มแข็งในการดูแลป่าอย่างดี ทำให้ทุกคนที่ไปมั่นใจในความเข้มแข็งเหล่านี้ได้ดี

การต่อสู้ของชุมชนสะเอียบ ที่ยาวนานนับสิบปีนี้ ดูว่าเข้มแข็ง

แต่แฝงไว้ด้วยทุกที่ได้รับไว้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็ความเครียด ความยากลำบากในการที่จะต้องดูแลพื้นที่ ไม่ว่าจะต้องจัดเวรยาม เฝ้าจุดสร้างเขื่อน หรือการเฝ้าระวังตอสถานการณ์ ที่จะมีคนแอบเข้ามาในหมู่บ้านแบบไม่หวังดี แต่ทั้งหมดนี้ด้วยความผูกพันที่ทุกคนต่อที่ทำงาน ที่เคยอยู่ และความผูกพันที่เป็นเครือญาติกัน ที่ไม่ยอมให้โครงการการสร้างเขื่อนมาทำลาย และถือเป็สิทธิโดยชอบธรรมที่จะปกป้องรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของตนเองไม่ให้ล่มสลาย และการพัฒนาที่จะต้องมีส่วนร่วมด้วย

การสร้างเขื่อนที่ผ่านมาก ไม่ได้ตอบคำถามสำหรับการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมได้ เพราะลุ่มน้ำยมสาเหตุการเกิดน้ำท่วมมาจากพื้นที่นั้นเป็แอ่งกระทะ น้ำท่วมทุกปีอยู่แล้ว ถึงสร้างก็ต้องท่วมอยู่ดี เพราะจุดที่สร้างอยู่ต้นน้ำ ไม่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้ เพราะลำน้ำอื่นๆ อีกที่อยู่ทางตอนล่าง รวมทั้งถ้าฝนตกทางตอนล่างน้ำก็ท่วมอยู่ดี ชุมชนจึงเสนอทางออกเป็การจัดการน้ำแบบมีทางเลือกหรือการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กแทนการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ที่จะทำให้สูญเสียป่าสักตามธรรมชาติที่เป็แปลงใหญ่ที่สุดในอุทยานแห่งชาติแม่ยม และชุมชนก็จะได้ไม่ต้องโยกย้ายเหมือนเขื่อนอื่นๆ ที่ผ่านมา เพราะยังไม่เคยเห็นเขื่อนไหนย้ายไปแล้วยู่ดีกินดีกว่าเดิม ส่วนจะเสียหายหรือไม่ ยังไม่เคยเห็นใครที่จะได้พื้นที่ชลประทานจะยอมเสียหายแบ่งที่ดิน ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบได้ ผู้ได้รับก็รับแบบไม่มีขีดจำกัด จึงจะมาร้องเรียนกับความเสียหายของผู้สูญเสียอีก

จากบทเรียนการต่อสู้ของชาวบ้านต่อกรณีเขื่อนแก่งเสือเต้น จึงเห็นว่าชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ เป็นผู้ที่ได้ถือว่าตนเอง มีสิทธิในการปกป้องทรัพยากรของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ป่าไม้ ชุมชน และวัฒนธรรม ออกมาตอบโต้กับรัฐบาลทุกครั้งที่ยกกรณีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นขึ้น ด้วยการเอาชีวิตเข้าแลกอย่างไรก็ไม่ยินยอม เพราะไม่มีเหตุผลพอที่จะสร้างเขื่อนเลย ถ้าพิจารณากันด้วยเหตุผล ส่วนชุมชนก็รู้หน้าที่ของตนเองในปกป้องทรัพยากรของตนเองด้วย ให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ก็คือป่าสักยังอุดมสมบูรณ์ ต้นไม้ยังขึ้นเรียงเป็แถวพร้อมผ้าเหลืองผูกกล้าต้น เป็เครื่องยืนยันอย่างเป็รูปธรรม ซึ่งเป็กรณีตัวอย่างที่อื่นควรจะเอาเป็เยี่ยงอย่างด้วยเข้าไปตอการแสดงออกถึงสิทธิเหล่านี้ สมเป็คนไทยที่ได้รู้ถึงสิทธิอย่างแท้จริง

